

חברות ספנות

חברת ספנות הינה חברה אשר בבעלותה אוניות והיא מובילה מטענים או נוסעים באוניות החברה או באוניות מוחכרות.

חברות הספנות במאה ה-21 בדרך כלל מתמחות בסוגים שונים של מטענים ומחזיקות אוניות מתאימות לסוגי המטען, כמו אוניות מכולות, אוניות למטען כללי, אוניות צובר, מכליות, אוניות נוסעים ועוד. חברה אחת יכולה להתמחות בהובלת מספר סוגי מטען. לחברות ספנות גדולות קווי הפלגה, כלומר מסלולים קבועים ואוניותיהן פוקדות נמלים קבועים בדרכן.

בישראל פועלות מספר חברות ספנות ישראליות, כגון צים, מנו ספנות, גדות ועוד. כמו כן פועלות בארץ באמצעות נציגים ישירים או סוכני אוניה מספר חברות ספנות גדולות מחו"ל כמו MSC ועוד.

חברות הספנות בארץ מאוגדות תחת [לשכת הספנות הישראלית](#) אשר הוקמה בשנת 1932. לשכת הספנות מייצגת את גורמי הספנות בישראל, חברות בה כ-56 חברות והיא פועלת לקידום הסחר הימי בישראל.

היסטוריה של חברות הספנות בישראל

עם התרחבות הישוב בארץ ישראל גדל הצורך בצי עברי שיוכל לשרת את ההתיישבות ללא תלות בגורמים זרים. דוד בן גוריון קרא בשנת 1932 לכיבוש הים: "כדרך להרחבת שטח ארצנו, לביצור בסיסנו הכלכלי, לחיזוק בריאותינו הלאומית, לתגבורת עמדתנו הפוליטית, ליציאה למרחב, להשתררות על איתני הטבע".

חברת הספנות מ. דיזנגוף ושות' בע"מ נוסדה בשנת 1905, בתקופת השלטון העותומאני בארץ ישראל. החברה הוקמה על ידי ראש העיר הראשון של תל אביב, מאיר דיזנגוף, ואנשי העסקים היינץ ר. גרץ, מאיר אריסון, ור' מלץ.

החברה עסקה בספנות, אך לא היו בבעלותה אוניות. היא שימשה כסוכנת אוניות של חברות ספנות אחרות, ובעסקי מסחר, יבוא ויצוא. בשנת 1950 רכשה החברה 3 אוניות מסחר. בשנת 1952 נרכשה החברה על ידי חברת צים, החברה פעילה עד היום כסוכנת של חברת צים. הספינה הראשונה בבעלות עברית במאה העשרים הייתה הספינה "החלוץ" שהייתה ספינת מפרש שהוסבה לספינת "מוטור". לאחר מלחמת העולם הראשונה גילו שלושה יזמים פרטיים מתל אביב, אברהם ליפשיץ, משה בן ציון-ספיר ולוי בורשטיין, כי העברת התוצרת החקלאית ביבשה מאזור המרכז לנמל חיפה הייתה כמעט בלתי אפשרית בגלל השיבושים בכבישים וברכבות. נמל יפו סבל באותם ימים משביתות חוזרות של הסבלים הערביים. לכן החליטו לקנות ספינה קטנה כדי לבצע העברות חופיות בין נמל חיפה ונמל תל אביב. בפועל נסעה הספינה בשנתה הראשונה בבעלותם בין יפו לאלכסנדריה. לאחר שנה נקנתה הספינה ע"י "ועד המים" ובמימון בעלי מניות מאנשי הגדודים העבריים, בהם דוד בן-גוריון ויצחק בן צבי, לשם כיבוש הים ע"י עבודה עברית. בפועל היה קברניט האוניה מצרי ושלושה אנשי צוות עבריים. מאחר והכסף תמורת האוניה לא שולם, הוחזרה האוניה לבעליה. בשנת 1922 טבעה בחוף יפו לאחר שהתנפצה לסלעים.

חברת הספנות "חופיה בע"מ" הייתה חברת ספנות עברית בתקופת המנדט הבריטי ופעלה במהלך שנה אחת בלבד 1934–1933. בבעלות החברה הייתה אונייה אחת בלבד – עמנואל, אשר הייתה האוניה הראשונה שהפליגה תחת דגל הצי העברי וצוות האוניה כולו היה עברי. האוניה נעלמה בים על צוותה לאחר חודשי פעילות אחדים בדרכה מאנגליה לישראל ובכך פסקה פעילותה של חברת הספנות חופיה בע"מ.

חברת ספנות ארץ-ישראלית (Palestine Shipping Co. Ltd) נוסדה בשנת 1934 ע"י ארנולד ברנשטיין, איש ספנות וקבוצת בעלי הון יהודים במטרה להוציא את כספם מגרמניה הנאצית. האוניה היחידה שנרכשה על ידם נקראה "תל אביב" ונרשמה כאונית הקיטור הראשונה במרשם האוניות המנדטורי בנמל חיפה. הספינה לא עמדה בתחרות הכלכלית ונמכרה לחברת ספנות יפנית בשנת 1937 וחברת הספנות נסגרה.

ב - 1933 הקימו חמישה יהודים מגרמניה את חברת "קו הספנות המזרחי" והובילו משאות בין חיפה, מצרים, לבנון, סוריה, קפריסין ויוון.

חברת הספנות "עתידי חברה לשירות ימי" נוסדה בשנת 1934 על ידי בני משפחת בורכארד שהעבירה את עסקי הספנות שלהם מהמבורג לארץ ישראל. החברה הפעילה שלוש ספינות משא להובלת משאות למצרים, טורקיה וסוריה. צוותי האוניה היו בעיקר גרמנים שהוחלפו עם פרוץ מלחמת העולם השנייה כאשר גוייסו הספינות לצי הבריטי והשתתפו בשיירות אספקה בים התיכון, תוך כדי ספיגת התקפות מצוללות ומפציצים איטלקיים וגרמניים - הובילו אספקה לארמיה השמינית בצפון אפריקה ממצרים, והובילו חזרה שבויים. החברה פעלה עד שנות ה-60. המשפחה המשיכה פעילותה בחברת הספנות "לוסי בורכארד".

"חברת הספנות ללויד ימי ארצישראלי" נוסדה ע"י נסים משולם מחיפה, משה שלוש ופרבשטיין מתל אביב, ואליעזר ברקוביץ, בעל אוניות מרומניה - הפעילה ספינת נוסעים בשם "הר ציון" משנת 1935 ושתי ספינות משא שהפליגו לים התיכון, לים השחור ולצפון אירופה. החברה חרטת על דגלה עבודה ולימוד עברית. על ספינותיה שצוותיהם היו ברובם יהודים שובצו מורים שלימדו את המלחים עברית.

לאחר קום המדינה אחת מחברות הספנות שהוקמו הייתה "נתיבי הים התיכון בע"מ". היא הוקמה בשנת 1956 בשותפות שווה על ידי מרדכי מנו (1923-1969) מחלוצי הספנות העברית בישראל, והאחים סמי ויולי הרשקוביץ (עופר). החברה נוהלה על ידי מרדכי מנו וסמי הרשקוביץ (עופר) ועסקה בעיקר בהובלת מטענים בין נמלי הים התיכון. בשנת 1966 פורקה "נתיבי הים התיכון" וכל אחד מהשותפים הקים חברה משלו. האחים סמי ויולי הרשקוביץ (עופר) הקימו את חברת "קווי הים התיכון" ומרדכי מנו הקים את "מנו נתיבי ים בע"מ".

תנופה גדולה בפיתוח הספנות הישראלית נכרה במהלך שנות ה-50, תנופה שהתאפשרה בעיקר בעקבות הסכמי השילומים עם גרמניה. היו פעמים שהשילומים שימשו ערבות ממשלתית לקניית אניות בידי חברות פרטיות. חברת "צים" הגדילה את מספר האניות שבעלותה, והוקמו חברות נוספות כמו "אופיר", "סומרפין", "אל - ים", "תרשיש - סלעי", "החברה הימית להובלת פרי", "האחים עופר".

המשבר בענף הספנות הבינלאומי בין השנים 1965-1975 נתן אותותיו גם בספנות הישראלית שנאלצה להתמודד עם הירידה החדה במחירי ההובלה, התחרות, המעבר של תעבורת נוסעים מאניות למטוסים, משבר הדלק (1973-1974) והמעבר לשינוע במכולות. חברות שלא השכילו להתאים את עצמן למציאות החדשה קרסו וחברות אחרות נאלצו לבצע שינויים נרחבים. רוב האניות שנמכרו ע"י החברות שנסגרו נקנו ע"י חברת צים. בשנים אלה עבר הצי הישראלי להשתמש בשינוע מטענים במכולות וכן החלו לשכור ימאים ממדינות שונות בהן השכר נמוך יותר. חברת הספנות הישראלית הגדולה ביותר כיום היא חברת צים בשליטת "האחים עופר" ונמנית עם חברות הספנות המובילות בעולם הן מבחינת היקף פעילות והן מבחינת טיב האניות וגודלן. סוף המאה העשרים מצאה את הספנות בעולם וזו הישראלית עם פחות חברות ספנות אך אלה שהחזיקו מעמד הן חזקות יותר. השנים האחרונות מאופיינות בגידול ניכר של אניות בעלות קיבולת גדולה מ- 5000 TEU.

